

Олександр Олександрович МОЗГОВИЙ,
кандидат юридичних наук
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків)

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена з'ясуванню змістових характеристик адміністративно-правового механізму загалом, визначенню його поняття в контексті реалізації державної політики у сфері земельних відносин, а також розкриттю структурних складових його будови.

Узагальнено, що адміністративно-правовий механізм: 1) має регулятивну, забезпечувальну, охоронну, захисну спрямованість залежно від конкретних завдань, які постають перед публічною адміністрацією та суспільством; 2) функціонує завдяки системі адміністративно-правових засобів, які сукупно забезпечують досягнення мети його існування та розвитку; 3) призначений забезпечити практичним проявом адміністративно-правову норму; 4) є динамічною правовою конструкцією, здатною адаптуватись під трансформаційні процеси розвитку доктрини адміністративного права. З'ясовано, що адміністративно-правовий механізм реалізації може стосуватись практичного прояву прав особи, конкретної функції держави, реформ чи публічного інтересу загалом або, як випадку цього дослідження, державної політики у визначеній сфері.

Визначено, що адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері земельних відносин є динамічною правовою конструкцією, яка призначена забезпечити практичним проявом адміністративно-правову норму регулятивної, забезпечувальної, охоронної або захисної спрямованості у спосіб виконання його завдань визначеним колом уповноважених органів публічної адміністрації. Відповідно, ключовими названо інституційний блок його елементної структури та засадничий, однак уточнено, що загалом до структури адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері земельних відносин варто відносити: 1) нормативний блок (репрезентує адміністративні норми, які

мають знайти свій практичний прояв); 2) засадничий блок (представлений: організаційним контекстом – його мета та завдання, принципи діяльності суб'єктів їхнього виконання; гарантійним компонентом – система правових та організаційних гарантій, спрямованих на охорону та захист прав і законних інтересів учасників земельних відносин, а також на запобігання порушенням у цій сфері); 3) інституційний блок (включає уповноважені органи публічної адміністрації та їх структурні підрозділи, які безпосередньо реалізують державну політику у сфері земельних відносин); 4) процедурний блок (об'єктивує наявність адміністративних процедур та порядків реалізації іншої діяльності інституційних суб'єктів цієї сфери, які забезпечують послідовність і правову визначеність регулювання земельних відносин); 5) інструментальний блок (юридичні та організаційні засоби, які забезпечують практичне втілення завдань державної політики у сфері земельних відносин).

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, галузь земельних відносин, земельна політика, земельні відносини, реалізація державної політики.

Постановка проблеми. За справедливими твердженнями В. Юрка, у науці адміністративного права використовується багато різних термінів, які з однієї сторони є загальновідомими та загальноновживаними, а з іншої – не дістали однозначного трактування, що в свою чергу породжує багато наукових дискусій. До таких дискусійних термінів відноситься і термін «адміністративно-правовий механізм». Адже існує значна кількість вчених, які ставлять знак «рівно» між термінами «адміністративно-правовий механізм» та «механізм адміністративно-правового регулювання»¹.

Вчений Є. Кобко вказує, що будь-який механізм – це сукупність взаємодіючих, взаємодоповнюючих та взаємозалежних елементів, які функціонують задля досягнення єдиної мети. Поняття механізму використовується у багатьох сферах суспільного життя². Більшість вчених поділяють таку думку. Зокрема А. Зубко³ погоджується з тим, що за загальним правилом «механізм» – і як концепт, і як абстракція високого рівня узагальнення – має широке поле застосування і, набувши наукового статусу, стало практично незамінним як модель пояснення (функціонування) цілої низки явищ⁴.

В юридичній науці під механізмом традиційно розуміють спосіб

¹ Юрко В. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації функції планування в містобудівній діяльності. *Правові новели*. 2024. № 22. Т. 3. С. 64.

² Кобко Є. В. До питання вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення національної безпеки держави. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 385. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.1.32>.

³ Зубко А. О. Поняття механізму впровадження адміністративної політики України // Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 07–08 лютого 2024 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 71–73.

⁴ Альберда Т. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). *Молодий вчений*. 2013. № 2 (2). С. 64.

функціонування, систему засобів взаємодії¹, тобто як сукупність взаємоузгоджених частин, які повинні функціонувати і передбачати певну стадійність. Слово «функціонувати» означає діяти, виконувати свої функції. Відповідно механізм повинен працювати², а правовий механізм – діяти у правовій сфері³. При цьому як зауважує А. Лиманюк, – категорія правовий механізм вживається переважно в теорії державного управління для позначення множинності правових інструментів, застосування яких дає можливість досягти поставленої мети⁴. Натомість у юриспруденції застосовується інший термін – механізм правового регулювання як один із видів механізму соціального регулювання, що має різні варіації тлумачення⁵. Однак не всі вчені вважають, що особливості функціонування правового механізму в контексті юриспруденції відображає механізм правового регулювання. Зокрема А. Зубко вважає, що така думка може бути підданою критиці зокрема через те, що репрезентує надто звужений контекст правовим регулюванням суспільних відносин. На його думку, правовий механізм загалом як юридичне явище репрезентує своїм змістом не тільки регуляторну функцію, а й, наприклад, забезпечувальну, що об'єктивує можливість належного функціонування правової системи та впливу її складових на суспільні відносини для досягнення певних цілей⁶.

Зазначена думка вченого, на нашу думку, не облишена методологічної основи для того, щоб вважатись прийнятною, адже зрозуміло, що право не обмежується регулятивними функціями. Поряд з такими органічно існують забезпечувальна, охоронна, захисна, координаційна та навіть прогностична за допомогою яких право постає не лише як інструмент впорядкування суспільних відносин, а й гарантія їхньої стабільності, передбачуваності та розвитку. Однак є важливе застереження: на рівні теоретичних конструкцій варто розмежовувати регулювання як процес і як відповідну функцію.

За таких умов досліджуваний підхід пояснюватиме наявність наукової думки про органічне співіснування поряд таких категорій як «механізм адміністративно-правового регулювання», що репрезентує собою

¹ Олькіна О. Поняття та механізм реалізації права особи на захист та правову допомогу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 67. С. 244.

² Новіков В., Боровікова В. Про механізм реалізації прав і свобод людини. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 47.

³ Осіпов Ю. В. Реалізація права на звернення до адміністративного суду та способи його судового захисту: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Кропивницький, 2023. С. 156.

⁴ Рогова О. Г. Механізми правові. *Енциклопедія державного управління*: у 8 т. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. Т. 2. Методологія державного управління. Київ : НАДУ, 2011. С. 378; Теоретико методологічні засади державного управління: формування понятійного апарату : методичні рекомендації / за заг. ред. В. В. Корженка. Київ : НАДУ, 2009. С. 25-26; Ярмолинська І. В. Поняття та сутність механізмів державного управління у сфері інституційного догляду та виховання дітей в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 121.

⁵ Лиманюк А. А. Загальна характеристика елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану. *Нове українське право*. 2024. № 5. С. 108.

⁶ Зубко А. О. Поняття механізму впровадження адміністративної політики України // Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 07–08 лютого 2024 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 71–73.

об'єднання усіх функціональних складових впливу адміністративного права на суспільні відносини та окремо – «механізм адміністративно-правового забезпечення», «механізм адміністративно-правового захисту», «механізм адміністративно-правової охорони», «адміністративно-правовий механізм реалізації», «адміністративно-правовий механізм впровадження» тощо.

З огляду на зазначене актуальним вбачається з'ясування юридичної природи адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері земельних відносин, адже: 1) загальнотеоретична основа для ідентифікації його змісту та сутності характеризується суперечливістю та неоднозначністю наукових підходів; 2) формування цілісного наукового уявлення про його поняття та структуру наразі є відсутнім.

Продовжуючи попередню тезу, варто вказати, що наукова доктрина багата на вивчення загальних аспектів адміністративно-правових механізмів на прикладі різних сфер, таких як містобудівна діяльність, національна безпека, економічна безпека тощо. Зокрема дослідження В. Юрка, Є. Кобко, А. Зубка, А. Лиманюка розкривають зміст, структуру та функції відповідних механізмів, підкреслюючи їх багатофункціональність та суб'єктивізм авторів при їх ідентифікації. Проте слід відзначити недостатню спеціалізацію досліджень у сфері земельних відносин, адже спеціальні комплексні дослідження, що системно висвітлюють механізми реалізації державної політики саме у земельних відносинах, поки що обмежені. Відповідно, існують методологічні та термінологічні суперечності, відсутня цілісна структура та систематизація функціональних складових адміністративно-правового механізму, що обґрунтовує актуальність подальшого дослідження цієї проблематики, зокрема і в запропонованому сферовому контексті.

Тому *метою* цієї статті є з'ясування змістових характеристик адміністративно-правового механізму загалом, визначення його поняття щодо реалізації державної політики у сфері земельних відносин, а також розкриття його структурних складових.

Виклад основного матеріалу. Загалом адміністративно-правовий механізм здебільшого вирізняється використання адміністративно-правових засобів, які ґрунтуються на адміністративних нормах права¹. Водночас, наприклад, С. Алфьоров під адміністративно-правовим механізмом пропонує розуміти «систему правових засобів, які інтегровані та організовані таким чином, що дозволяють послідовно й ефективно забезпечити правове регулювання суспільних відносин нормами адміністративного права»². Ю. Коваленко додає, що його основною ціллю є виконання тих чи інших функцій держави, які регламентуються приписами адміністративного законодавства, а отже, «підпорядковані загальній меті,

¹ Лиманюк А. А. Загальна характеристика елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану. *Нове українське право*. 2024. № 5. С. 109.

² Алфьоров С. М. Заходи організаційно-правового характеру в адміністративно-правовому механізмі протидії корупції в ОВС. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право*. 2011. № 1. С. 40.

завданням та загальноправовим і галузевим принципам цієї галузі права»¹. За думкою А. Лиманюка така загальна характеристика адміністративно-правового механізму цілком узгоджується з роллю галузі адміністративного права, яке інколи називають «управлінським правом». Тож він стверджує, що цей механізм використовується як певний інструмент, застосування якого дає змогу керувати соціальними процесами в країні, вирішуючи найбільш значущі завдання, які постають перед державним апаратом². Щодо зазначеного, на нашу думку, варто вказати наступне: будучи «практичним втіленням» приписів права конституційного, адміністративне право має своїм підґрунтям законодавство, що перебуває в постійному русі. З огляду на цю динамічність можна стверджувати, що адміністративне право найкращим чином відображає всі зміни, що відбуваються у відносинах між державою та суспільством. Відтак, адміністративне право можна вважати своєрідним «індикатором» головних перетворень, що відбуваються в суспільстві та державі³. Зокрема традиційне його сприйняття суто управлінським наразі ставиться на дискусійний щабель, адже дійсно за часів СРСР саме адміністративне право було одним з найпотужніших інструментів втілення радянської ідеології, головним принципом якої було сприйняття людини як «гвинтика системи». Адміністративне право було не просто наукою, за допомогою якої втілювалися закони та підзаконні акти, прийняті на забезпечення функціонування тоталітарної держави, це був інструмент впливу на свідомість громадян⁴. За сучасних умов мета й завдання адміністративного права України чітко визначені положеннями Конституції України, відповідно до яких «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави»⁵. Відповідно, метою адміністративного права є створення пріоритету правових умов для забезпечення публічною адміністрацією прав, свобод й інтересів людини і громадянина у сфері публічного адміністрування⁶.

Отже, наведений матеріал дає можливість узагальнити, що

¹ Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. С. 42.

² Лиманюк А. А. Загальна характеристика елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану. *Нове українське право*. 2024. № 5. С. 109.

³ Міхровська М.С. Адміністративне право: від державного управління до людиноцентризму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 241.

⁴ Там само. С. 241.

⁵ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁶ Міхровська М. С. Адміністративне право: від державного управління до людиноцентризму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 241.; Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. Адміністративне право України. Повний курс. Київ, 2018. 446 с.

адміністративно-правовий механізм: 1) має регулятивну, забезпечувальну, охоронну, захисну спрямованість залежно від конкретних завдань, які постають перед публічною адміністрацією та суспільством; 2) функціонує завдяки системі адміністративно-правових засобів, які сукупно забезпечують досягнення мети його існування та розвитку; 3) призначений забезпечити практичним проявом адміністративно-правову норму; 4) є динамічною правовою конструкцією, здатною адаптуватись під трансформаційні процеси розвитку доктрини адміністративного права.

При цьому вбачаємо доцільним висловити свою думку у контексті загальних рис адміністративно-правових механізмів реалізації певної діяльності або формування, розробки, впровадження процесів чи явищ. Зокрема адміністративно-правовий механізм реалізації може стосуватись практичного прояву прав особи, конкретної функції держави, реформ чи публічного інтересу загалом або, як у випадку цього дослідження, державної політики у визначеній сфері.

Також варто зауважити, що питання вивчення поняття та структури адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у конкретній сфері не є поширеним напрямом здійснення наукового пошуку. Однак напрацювання щодо означеної тематики вже наявні. Зокрема, приміром, О. Ткаченко пропонує визначення поняття «адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у паливно-енергетичній сфері України»: це інтегративне утворення із: 1) цілісної, ієрархічної, реально працюючої системи суб'єктів реалізації відповідної політики, за допомогою яких здійснюється публічна влада і реалізуються передусім функції публічно-сервісного та управлінського характеру в умовах децентралізації влади в Україні; 2) це система взаємопов'язаних та взаємозалежних адміністративно-правових засобів та способів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти реалізації державної політики здійснюють цілеспрямований вплив на суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації державної політики у паливно-енергетичній сфері України, задля досягнення основної мети Енергетичної стратегії України 2035 в умовах європейської інтеграції України¹. Або ж Т. Шумейко формує висновок, що «адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні» – це юридична конструкція, котрою окреслюється заснована на нормах чинного законодавства взаємоузгоджена система нормативно-правових, інституційних, правозастосовних й організаційних форм і засобів, які сукупно, цілісно та послідовно впливають на суб'єктів, відносини та процеси в сфері обігу зброї, виконуючи таким чином завдання формування та реалізації державної політики у відповідній сфері².

¹ Ткаченко О. Ю. Місце та значення адміністративно-правового механізму в реалізації державної політики в паливно-енергетичній сфері України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*: матер. наук.-практ. конферен. Харків, 2017. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/69.pdf.

² Шумейко Т. А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 8 (110). С. 172.

Водночас А. Лиманюк вважає, що структуру адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану становлять такі елементи: 1) норми адміністративного права, які регламентують такі основні напрями: функціонування економічної сфери держави, зокрема виробничий, фінансовий, інвестиційний, продовольчий сектори; діяльність суб'єктів реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави; управлінські та інші процедури, що виникають під час реалізації вказаного виду державної політики; специфіка функціонування національної економіки та компетентних суб'єктів, які забезпечують її безпеку в умовах воєнного стану; правовідносини, які виникають в окресленій сфері; стабілізація соціальної сфери в частині аспектів, які впливають на розбудову економіки країни; 2) принципи забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану, система яких містить не тільки загальні та спеціальні принципи права, а й економічні, управлінські та інші засади; 3) суб'єкти реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану, коло яких стає ширше з урахуванням особливих умов, що обумовлюється необхідністю залучення різнопрофільних органів, у тому числі створених у цей період, для комплексного підходу до вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки держави; 4) правові відносини, які виникають між компетентними суб'єктами та іншими органами публічної адміністрації, громадянами та їх об'єднаннями під час реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави в умовах дії воєнного стану, що матимуть свою специфіку внаслідок розширеного суб'єктного складу та їх кола повноважень; 5) інструменти, за допомогою яких реалізується державна політика у сфері забезпечення економічної безпеки держави в умовах дії воєнного стану, насамперед йдеться про форми, методи, а також інші засоби, способи та ресурси (матеріально-технічні, кадрові, оперативні), що використовуються в процесі окресленого кола діяльності; 6) процедури державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави в умовах дії воєнного стану, які характеризуються різноманітним змістом і сферами реалізації, а їх результатом є проведення конкретних заходів для стабілізації, розвитку національної економічної системи, а також її охорони та захисту від реальних і потенційних загроз¹.

Можемо узагальнити, що категорія «адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики» відображає комплексний характер державно-управлінських процесів у конкретних сферах суспільного життя. І попри відсутність установленної наукової думки щодо її характерних ознак, об'єднуючим фактором виступає розуміння цього механізму як цілісної системи взаємопов'язаних елементів – норм, інститутів, процедур,

¹ Лиманюк А. А. Загальна характеристика елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану. *Нове українське право*. 2024. № 5. С. 111.

інструментів та суб'єктів, які в сукупності забезпечують ефективне формування, впровадження й реалізацію державної політики.

Отже, визначаємо, що адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері земельних відносин є динамічною правовою конструкцією, яка призначена забезпечити практичним проявом адміністративно-правову норму регулятивної, забезпечувальної, охоронної або захисної спрямованості у спосіб виконання його завдань визначеним колом уповноважених органів публічної адміністрації. Відповідно, ключовими ми визначаємо інституційний блок його елементної структури та засадничий, проте і не зменшуємо значення інших з таких.

Таким чином, до структури адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері земельних відносин відносимо:

1) нормативний блок – репрезентує адміністративні норми, які мають знайти свій практичний прояв. Приміром, пункт 2 Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 року № 15 передбачає, що Держгеокадастр у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства¹. Відповідно, представники Держгеокадастру мають неухильно дотримуватися встановлених правових приписів, реалізовувати їх у процесі здійснення своєї діяльності, а також забезпечувати їх належне застосування у відносинах із громадянами та юридичними особами, що виступають суб'єктами земельних правовідносин;

2) засадничий блок – представлений:

– організаційним контекстом – його мета та завдання, принципи діяльності суб'єктів їхнього виконання. Зокрема метою адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері земельних відносин, на нашу думку, є впорядкування земельних відносин, гарантування прав суб'єктів та досягнення балансу приватних і публічних інтересів у цій сфері, а основним функціональним завданням, – втілити заздалегідь намічені орієнтири розвитку цієї галузі у практичну площину. Щодо зазначених принципів зауважимо, що загалом система таких має дві складові, – загальні та спеціальні принципи діяльності суб'єктів публічної адміністрації у цій сфері;

– гарантійним компонентом – система правових та організаційних гарантій, спрямованих на охорону та захист прав і законних інтересів учасників земельних відносин, а також на запобігання порушенням у цій сфері – приміром, відповідно до статті 14 Конституції України право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до

¹ Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>.

закону. Водночас у частині 1 статті 153 Земельного кодексу України передбачено, що власник не може бути позбавлений права власності на земельну ділянку, крім випадків, передбачених Кодексом або іншими законами України. Відповідно, стаття 140 Земельного кодексу України визначає, що підставами припинення права власності на земельну ділянку є: а) добровільна відмова власника від права на земельну ділянку; б) смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця; в) відчуження земельної ділянки за рішенням власника; г) звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора; ґ) відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб; д) конфіскація за рішенням суду; е) невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених цим Кодексом; є) примусове вилучення земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності¹;

3) інституційний блок – включає уповноважені органи публічної адміністрації та їх структурні підрозділи, які безпосередньо реалізують державну політику у сфері земельних відносин. Наприклад, абзац 1 пункту 3 Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 року № 15 визначає, що основними завданнями Держгеокадастру є реалізація державної політики у сфері національної інфраструктури геопросторових даних, топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного контролю за використанням та охороною земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів². Водночас Положення про відділ ринку земель Управління ринку та оцінки земель Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру передбачає, що основними завданнями Відділу є: реалізація державної політики у сфері земельних відносин з питань формування і функціонування ринку земель, аукціонної діяльності³;

4) процедурний блок – об'єктивує наявність адміністративних процедур та порядків реалізації іншої діяльності інституційних суб'єктів цієї сфери, які забезпечують послідовність і правову визначеність регулювання земельних відносин. Приміром, Порядок ведення Державного земельного кадастру, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 року № 1051 визначає процедуру та вимоги щодо ведення Державного земельного кадастру. Наприклад, визначено, що до Державного

¹ Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

² Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>.

³ Положення про відділ ринку земель Управління ринку та оцінки земель Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Держгеокадастр: офіційний сайт. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/471-%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf>.

земельного кадастру вносяться такі відомості про державний кордон: 1) графічне зображення лінії державного кордону: послідовно з'єднані лініями поворотні точки державного кордону; координати прикордонних знаків та поворотних точок; протяжність державного кордону (в цілому та окремих ділянок); 2) повне найменування суміжних іноземних держав згідно з Державним реєстром географічних назв; 3) облікові номери лінії державного кордону згідно з додатком 2 та пунктом 28 цього Порядку; 4) інформація про документи, на підставі яких встановлено державний кордон (в цілому та/або окремих ділянок): назва, дата та номер рішення про затвердження документа, найменування органу, що його прийняв; електронні копії документів, на підставі яких встановлено державний кордон; 5) дані щодо демаркації (редемаркації, делімітації) державного кордону: кількість засобів демаркації (редемаркації, делімітації) державного кордону (в цілому та окремих ділянок); дата встановлення кожного засобу демаркації (редемаркації, делімітації) державного кордону; координати засобів демаркації (редемаркації, делімітації) державного кордону; інформація про документи, на підставі яких проведено демаркацію (редемаркацію, делімітацію) державного кордону (в цілому та/або окремих ділянок), зокрема назва, дата та номер рішення про демаркацію (редемаркацію, делімітацію) державного кордону, найменування органу, що його прийняв; електронні копії документів, на підставі яких проведено демаркацію (редемаркацію, делімітацію) державного кордону¹;

5) інструментальний блок – юридичні та організаційні засоби, які забезпечують практичне втілення завдань державної політики у сфері земельних відносин.

При цьому видається доречним вказати, що наведена система елементів спонукає до таких розмірковувань: по-перше, можна виокремлювати його нормативну та практичну складові, що також буде методологічно правильним; по-друге, дійсно, питання про юридичну природу адміністративно-правових засобів, що формують відповідний механізм є доволі дискусійним. З одного боку, це може бути інструментальний бік його структури, проте це і «норми, які знаходяться в актах управління у конкретній сфері діяльності»². Тож не облишеною логікою обґрунтування є думка, що під адміністративно-правовими засобами слід розуміти сукупність адміністративно-правових норм, яка розглядається з позиції їх функціонального призначення для вирішення певного кола завдань, регулювання відповідних суспільних відносин³. Однак знову ж таки, за таких умов здійснюється ототожнення адміністративно-правового

¹ Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>.

² Куций О. А. Адміністративно-правові засоби забезпечення прав фізичних осіб у податкових правовідносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2004. С. 11.

³ Негодченко В. О. Адміністративно-правові засоби забезпечення обігу інформації підрозділами інформаційно-аналітичного забезпечення органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 18. С. 149-151.

механізму з механізмом нормативного забезпечення. Тому саме інструментальний підхід застосовується при загальному визначенні поняття адміністративно-правового механізму¹.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що проблематика визначення поняття та структури адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері земельних відносин має виключно концептуально-теоретичну спрямованість, адже характеризується достатнім рівнем абстракції та наукового суб'єктивізму. Водночас її осмислення формує методологічне підґрунтя для подальших прикладних досліджень, спрямованих на оптимізацію практичних аспектів втілення в дійсність пріоритетів, орієнтирів розвитку та заходів регулювання земельних відносин в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфьоров С. М. Заходи організаційно-правового характеру в адміністративно-правовому механізмі протидії корупції в ОВС. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право*. 2011. № 1. С. 39–43.
2. Альберда Т. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). *Молодий вчений*. 2013. № 2 (2). С. 64–68.
3. Вархов А. Г. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Кропивницький, 2023. 226 с.
4. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. Адміністративне право України. Повний курс. Київ, 2018. 446 с.
5. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
6. Зубко А. О. Поняття механізму впровадження адміністративної політики України // Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 07–08 лютого 2024 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 71–73.
7. Кобко Є. В. До питання вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення національної безпеки держави. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 384–391. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.1.32>.
8. Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 239 с.
9. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

¹ Вархов А. Г. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Кропивницький, 2023. 226 с.

10. Куций О. А. Адміністративно-правові засоби забезпечення прав фізичних осіб у податкових правовідносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2004. 20 с.

11. Лиманюк А. А. Загальна характеристика елементів адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави під час воєнного стану. *Нове українське право*. 2024. № 5. С. 107–112.

12. Міхровська М. С. Адміністративне право: від державного управління до людиноцентризму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 240–244. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/42.pdf>.

13. Негодченко В. О. Адміністративно-правові засоби забезпечення обігу інформації підрозділами інформаційно-аналітичного забезпечення органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 18. С. 149–153.

14. Новіков В., Боровікова В. Про механізм реалізації прав і свобод людини. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 45–56.

15. Олькіна О. Поняття та механізм реалізації права особи на захист та правову допомогу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 67. С. 242–248.

16. Осіпов Ю. В. Реалізація права на звернення до адміністративного суду та способи його судового захисту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Кропивницький, 2023. 299 с.

17. Положення про відділ ринку земель Управління ринку та оцінки земель Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Держгеокадастр : офіційний сайт. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/471-%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf>.

18. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>

19. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>.

20. Рогова О. Г. Механізми правові. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. Т. 2. Методологія державного управління. Київ : НАДУ, 2011. С. 378–380.

21. Теоретико методологічні засади державного управління: формування понятійного апарату : методичні рекомендації / за заг. ред. В. В. Корженка. Київ : НАДУ, 2009. 56 с.

22. Ткаченко О. Ю. Місце та значення адміністративно-правового механізму в реалізації державної політики в паливно-енергетичній сфері України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та*

історико-правові проблеми: матер. наук.-практ. конферен. Харків, 2017. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/69.pdf

23. Шумейко Т. А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 8 (110). С. 169–176.

24. Юрко В. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації функції планування в містобудівній діяльності. *Правові новели*. 2024. № 22. Т. 3. С. 64–69.

25. Ярмолинська І. В. Поняття та сутність механізмів державного управління у сфері інституційного догляду та виховання дітей в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 119–123.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2025

Olexander OI. MOZHOVYI,

PhD in Law

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

CONCEPT AND STRUCTURE OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM FOR IMPLEMENTING STATE POLICY IN THE SPHERE OF LAND RELATIONS

The article is dedicated to clarifying the substantive characteristics of the administrative-legal mechanism in general, defining its concept in the context of implementing state policy in the field of land relations, and revealing the structural components of its organization.

It is summarized that the administrative-legal mechanism: 1) has regulatory, supportive, protective, and safeguarding orientations depending on the specific tasks faced by public administration and society; 2) functions through a system of administrative-legal instruments that collectively ensure the achievement of its purpose and development; 3) is intended to provide a practical manifestation of an administrative-legal norm; 4) is a dynamic legal construct capable of adapting to the transformational processes of administrative law doctrine development. It has been established that the administrative-legal mechanism of implementation may concern the practical realization of individual rights, specific state functions, reforms, or public interest in general, or, as in this study, state policy in a particular area.

It has been determined that the administrative-legal mechanism for implementing state policy in the field of land relations is a dynamic legal construct designed to provide the practical realization of administrative-legal norms of a regulatory, supportive, protective, or safeguarding nature through the execution of its tasks by a defined set of authorized public administration bodies. Accordingly, the institutional block of its element structure is considered key, alongside the foundational block. However, it is clarified that, in general, the structure of the administrative-legal mechanism for implementing state policy in the field of land relations should include: 1) the normative block (representing

administrative norms that must find practical application); 2) the foundational block (represented by: the organizational context – its goals and objectives, the principles of activity of the entities executing them; the guarantee component – a system of legal and organizational guarantees aimed at protecting the rights and legitimate interests of participants in land relations, as well as preventing violations in this area); 3) the institutional block (including authorized public administration bodies and their structural subdivisions directly implementing state policy in the field of land relations); 4) the procedural block (objectifying the existence of administrative procedures and other operational processes of institutional subjects in this area, ensuring the sequence and legal certainty of land relations regulation); 5) the instrumental block (legal and organizational means that ensure the practical implementation of state policy objectives in the field of land relations).

Keywords: *administrative-legal mechanism, field of land relations, land policy, land relations, implementation of state policy.*